

faunabeheereenheid Groningen

Faunabeheerplan Groningen

Paragraaf **jacht en vrijgestelde soorten** op basis van de Wet natuurbescherming

Aanvulling op Faunabeheerplan Groningen 2014–2019

Auteur: FBE Groningen

Versie: 03 mei 2017

Inhoudsopgave

1.	INLEIDING	1
1.1	VERORDENING NATUURBESCHERMING PROVINCIE GRONINGEN	1
1.2	RELATIE MET VIGEREND FAUNABEHEERPLAN.....	2
1.3	JACHT.....	2
1.3.1	<i>Wettelijk kader</i>	2
1.3.2	<i>Soorten</i>	2
1.3.3	<i>Doelomschrijving</i>	3
1.3.4	<i>Maatregelen</i>	3
1.3.5	<i>Verplichte registratie afschot</i>	3
1.3.6	<i>Kwantitatieve gegevens</i>	4
1.3.7	<i>Publicatie van afschot- en telgegevens</i>	4
1.3.8	<i>Jacht in Natura 2000 gebieden</i>	4
1.4	LANDELIJKE EN PROVINCIALE VRIJSTELLING	4
1.4.1	<i>Wettelijk kader landelijke vrijstelling</i>	4
1.4.2	<i>Wettelijk kader provinciale vrijstelling</i>	5
1.4.3	<i>Doelomschrijving</i>	6
1.4.4	<i>Soorten</i>	6
1.4.5	<i>Maatregelen</i>	6
1.4.6	<i>Digitale registratie afschot</i>	6
1.4.7	<i>Verplichte registratie trendtellingen</i>	6
1.4.8	<i>Publicatie van afschot- en telgegevens</i>	7
1.4.9	<i>Beheer en schadebestrijding in Natura 2000 gebieden</i>	7
1.4.10	<i>Evaluatie en bijsturing</i>	7
2.	HOUDUIF (COLUMBA PALUMBUS)	8
2.1	VERSPREIDING EN AANTALSONTWIKKELING	8
2.1.1	<i>Algemeen</i>	8
2.1.2	<i>Voorkomen en trend in Groningen</i>	9
2.2	WETTELIJKE STATUS EN PROVINCIAAL BELEID	10
2.3	POTENTIËLE SCHADE AAN ERKENDE BELANGEN	10
2.3.1	<i>Wenselijkheid beheer</i>	10
2.3.2	<i>Verwachting indien beheer uitblijft`</i>	10
2.3.3	<i>Risico op schade aan gewassen</i>	10
2.3.4	<i>Potentiële landbouwschade</i>	11
2.3.5	<i>Schadehistorie landbouwgewassen</i>	11
2.4	PREVENTIE EN SCHADEVOORKOMENDE MAATREGELEN.....	12
2.5	GEWENSTE STAND EN DUURZAME STAAT VAN INSTANDHOUDING	12
2.6	BEHEER.....	12
2.6.1	<i>Gevoerd beheer afgelopen periode</i>	12
2.6.2	<i>Uitvoering beheermaatregelen</i>	12
2.6.3	<i>Effectiviteit van de beheermaatregelen</i>	12
2.7	REGISTRATIE VAN AFSCHOT EN TELLINGEN EN MONITORING	13
2.8	ANALYSE EN CONCLUSIES	13

3.	CANADESE GANS (BRANTA CANADENSIS)	14
3.1	VERSPREIDING EN AANTALSONTWIKKELING	14
3.1.1	<i>Algemeen</i>	14
3.1.2	<i>Voorkomen en trend in Groningen</i>	15
3.2	WETTELIJKE STATUS EN PROVINCIAAL BELEID	16
3.3	POTENTIËLE SCHADE AAN ERKENDE BELANGEN	16
3.3.1	<i>Wenselijkheid beheer</i>	16
3.3.2	<i>Risico op schade aan gewassen</i>	16
3.3.3	<i>Potentiële landbouwschade</i>	17
3.3.4	<i>Schadehistorie landbouwgewassen</i>	17
3.3.5	<i>Schademeldingen aan BIJ12 unit Faunafonds in de jaren 2010-2015</i>	17
3.4	PREVENTIE EN SCHADEVOORKOMENDE MAATREGELEN.....	18
3.5	GEWENSTE STAND	18
3.6	BEHEER.....	18
3.6.1	<i>Gevoerd beheer afgelopen periode</i>	18
3.6.2	<i>Uitvoering beheermaatregelen</i>	18
3.6.3	<i>Effectiviteit van de beheermaatregelen</i>	18
3.6.4	<i>Beheer Canadese ganzen in Natura 2000-gebieden</i>	18
3.7	REGISTRATIE VAN AFSCHOT EN TELLINGEN EN MONITORING	18
3.8	ANALYSE EN CONCLUSIES	19
4.	KAUW (CORVUS MONEDULA)	20
4.1	VERSPREIDING EN AANTALSONTWIKKELING	20
4.1.1	<i>Algemeen</i>	20
4.1.2	<i>Voorkomen en trend in Groningen</i>	21
4.2	WETTELIJKE STATUS EN PROVINCIAAL BELEID.....	22
4.3	POTENTIËLE SCHADE AAN ERKENDE BELANGEN	22
4.3.1	<i>Wenselijkheid beheer</i>	22
4.3.2	<i>Risico op schade aan gewassen, opstallen en erven</i>	22
4.3.3	<i>Potentiële landbouwschade</i>	23
4.3.4	<i>Schadehistorie landbouwgewassen</i>	23
4.3.5	<i>Schademeldingen aan BIJ12 Faunafonds in de jaren 2010-2015</i>	24
4.4	PREVENTIE EN SCHADEVOORKOMENDE MAATREGELEN.....	24
4.5	GEWENSTE STAND EN DUURZAME STAAT VAN INSTANDHOUDING	24
4.6	BEHEER.....	24
4.6.1	<i>Gevoerd beheer afgelopen periode</i>	24
4.6.2	<i>Uitvoering beheermaatregelen</i>	25
4.6.3	<i>Effectiviteit van de beheermaatregelen</i>	25
4.6.4	<i>Beheer en schadebestrijding in Natura 2000-gebieden</i>	25
4.7	REGISTRATIE VAN AFSCHOT EN TELLINGEN EN MONITORING	25
4.8	ANALYSE EN CONCLUSIES	25
	LITERATUUR/BRONNEN	26
	BIJLAGE 1. AFSCHOTCIJFERS 2013-2016	28

1. Inleiding

Per 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming (Wnb) van kracht. Met het in werking treden van deze wet zijn de Flora- en faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 en Boswet ingetrokken.

Nieuw in deze wet is dat naast het duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren ook de bestrijding van schadeveroorzakende dieren door grondgebruikers en de uitoefening van de jacht dienen te geschieden overeenkomstig het faunabeheerplan. Het faunabeheerplan ten aanzien van de jacht dient een globaal karakter te hebben¹.

Het faunabeheerplan dient op hoofdlijnen inzicht te bieden in de ontwikkeling van populaties van verschillende diersoorten. En dat op basis van redelijkerwijs beschikbare gegevens (populatieschattingen en trendtellingen die reeds plaatsvinden) waardoor er geen administratieve lastenverhoging ontstaat².

1.1 Verordening natuurbescherming Provincie Groningen

In de Verordening natuurbescherming Provincie Groningen is de Wnb geïmplementeerd. In hoofdstuk 5 staan de voorwaarden vermeld waar het nieuwe faunabeheerplanonderdeel aan moet voldoen.

Het faunabeheerplan is gericht op het duurzaam beheer van in het wild levende dieren, de bestrijding van schadeveroorzakende dieren en nadere bepalingen over de jacht. Dit laatste is nieuw ten opzichte van de Flora- en faunawet.

Het faunabeheerplan geldt voor ten minste 5.000 hectare van het gehele werkgebied van de faunabeheereenheid. In het faunabeheerplan wordt aangegeven dat het plan een geldigheidsduur van ten hoogste vijf jaren heeft. De faunabeheereenheid kan het faunabeheerplan (gedeeltelijk) wijzigen gedurende de periode waarvoor het is vastgesteld.

Eisen aan faunabeheerplan op basis van de Verordening natuurbescherming provincie Groningen.

Het faunabeheerplan bevat ten minste de volgende gegevens:

- a. de omvang van het werkgebied van de faunabeheereenheid;
- b. een kaart waarop de begrenzing van het werkgebied van de faunabeheereenheid is aangegeven;
- c. kwantitatieve gegevens over de populatie van de diersoorten ten aanzien waarvan een duurzaam beheer noodzakelijk wordt geacht, met inbegrip van gegevens over de aanwezigheid van de populaties in het betrokken gebied gedurende het jaar;
- d. een onderbouwing van de noodzaak van een duurzaam beheer van de in onderdeel c bedoelde soorten, waaronder een onderbouwde verwachting van de belangen als bedoeld in artikel 3.3, vierde lid, onderdeel b, onder 1° tot en met 4°, artikel 3.8, vijfde lid, onderdeel b, onder 1° tot en met 3° en artikel 3.10, tweede lid, onderdeel b tot en met h, van de wet die zouden worden geschaad indien niet tot beheer zou worden overgegaan;
- e. een beschrijving van de mate waarin de in onderdeel d bedoelde belangen in de vijf jaren voorafgaand aan het ter goedkeuring indienen van het faunabeheerplan zijn geschaad, inclusief de getroffen beheermaatregelen waaronder het naar soort onderscheiden aantal gedode dieren;
- f. de huidige en gewenste stand van de in onderdeel c bedoelde diersoorten;
- g. per diersoort een beschrijving van de aard, omvang en noodzaak van de handelingen die zullen worden verricht om de gewenste stand, bedoeld in onderdeel f, te bereiken, en schade te voorkomen;

¹ Amendement 107 Rudmer Heerema/Leenders waarmee ten aanzien de jacht met eenvoudigere regels met minder potentiële regeldruk hetzelfde resultaat wordt bereikt en waarmee maatschappelijke organisaties worden vertegenwoordigd - Regels ter bescherming van de natuur (Wnb).

² Amendement 167 Nader gewijzigd subamendement van het lid Dik-Faber c.s. ter vervanging van nr. 136 rondom het onderbouwen van een faunabeheerplan door trendtellingen van de populaties van in het wild levende dieren in het gebied waarop het faunabeheerplan van toepassing is.

- h. per diersoort en gewas een beschrijving van de handelingen die in de periode, bedoeld in onderdeel e, zijn verricht om het schaden van de in onderdeel d bedoelde belangen te voorkomen, alsmede voor zover daarover redelijkerwijs kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn, een beschrijving van de effectiviteit van die handelingen;
- i. voor zover het plan betrekking heeft op het beheer van edelherten, damherten, reeën of wilde zwijnen, een beschrijving van het voedselaanbod, de relatie tussen dit voedselaanbod en de grootte van de populatie van de betrokken dieren alsmede de mogelijkheden van uitwisseling met aangrenzende terreinen;
- j. een beschrijving van de plaatsen in het werkgebied van de faunabeheereenheid waar en de perioden in het jaar waarin de in onderdeel g bedoelde handelingen zullen plaatsvinden;
- k. voor zover daarover kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn, een onderbouwde inschatting van de verwachte effectiviteit van de in onderdeel g bedoelde handelingen;
- l. een beschrijving van de wijze waarop de effectiviteit van de voorgenomen handelingen zal worden bepaald;
- m. een omschrijving van de redelijke wildstand, als bedoeld in artikel 3.20, derde lid, van de wet alsmede een onderbouwing van de wijze waarop de jacht hieraan zal bijdragen;
- n. een overzicht van de gerealiseerde afschotgegevens onderverdeeld naar diersoort per wildbeheereenheid, in de vijf jaren voorafgaand aan de periode waarop het plan betrekking heeft.

1.2 Relatie met vigerend faunabeheerplan

De paragraaf jacht en vrijgestelde soorten is aanvullend op het al eerder vastgestelde en goedgekeurde Faunabeheerplan Groningen 2014-2019. Omdat in het oorspronkelijke plan de houtduif, de Canadese gans en de kauw nog niet waren opgenomen, worden deze in deze paragraaf uitgewerkt. Deze aanvulling wordt aangeboden ter goedkeuring, omdat deze soorten nog niet besproken zijn in het vigerende faunabeheerplan Groningen 2014-2019.

Voor alle jacht en vrijgestelde soorten is in bijlage 1 een overzicht opgenomen van de afschotcijfers van de laatste jaren. Het registreren van afschot was in deze periode nog geen verplichting. Zij geven uitsluitend een indicatie over het afschot.

1.3 Jacht

1.3.1 Wettelijk kader

In de Wnb § 3.5. Jacht worden de regels en voorwaarden voor de jacht beschreven. De veranderingen ten opzichte van de Flora- en faunawet zijn minimaal.

1.3.2 Soorten

Onder het regime van de jacht vallen op het moment van vaststellen van deze paragraaf vijf in het wild levende soorten te weten:

1. Fazant	(Phasianus colchicus)
2. Wilde eend	(Anas platyrhynchos)
3. Houtduif	(Columba palumbus)
4. Haas	(Lepus Europaeus)
5. Konijn	(Oryctolagus cuniculus)

De jacht mag gelet op artikel 3.20, tweede lid van de Wnb, worden uitgeoefend in een periode van het jaar zoals deze is vastgelegd in de Regeling natuurbescherming. Bij de soortbeschrijving wordt de openstelling jacht op de betreffende soort afzonderlijk benoemd. De jacht mag niet worden uitgeoefend ingeval Gedeputeerde Staten van de aan hun toegekende bevoegdheid gebruik maken om de jacht te sluiten indien de weersomstandigheden daartoe noodzakelijk zijn.

1.3.3 Doelomschrijving

Benutting door middel van jacht

Van de 5 aangewezen wildsoorten is bekend dat de gunstige staat van instandhouding³ niet in het geding is en dat benutting door middel van jacht geen gevolgen heeft voor hun staat van instandhouding.

Bij de uitoefening van de jacht komen benutting en schadebestrijding samen. Immers de vijf aangewezen soorten lenen zich voor benutting, terwijl de vereiste handhaving van een redelijke wildstand⁴ door de jachthouder in zijn jachtveld er mede op gericht is schade als gevolg van in zijn jachtveld aanwezig wild te voorkomen⁵.

Redelijke wildstand

In artikel 3.20 lid 3 Wnb is opgenomen dat de jachthouder datgene doet wat een goed jachthouder betaamt om een redelijke stand van de in zijn jachtveld aanwezige wild te handhaven dan wel bij het ontbreken daarvan te bereiken en om schade door in zijn jachtveld aanwezig wild te voorkomen. De jachthouder kent als geen ander zijn jachtveld en kan daarom inschatten wat er, gegeven de aanwezige populaties van dieren in zijn veld, mogelijke en nodig is aan afschot gedurende het jachtseizoen om een redelijke wildstand te handhaven, zodat er geen negatief effect op natuurwaarden is en dat jacht duurzaam is.

Omschrijving redelijke wildstand

Een redelijke wildstand is de door de jachthouder in de praktijk te bepalen wildstand. Het niveau van de wildstand dient zodanig te zijn, dat deze bijdraagt aan het voorkomen van schade zonder dat de staat van instandhouding van de soort daaronder te lijden heeft. De jacht kan hieraan bijdragen door een verantwoord en zoveel als mogelijk selectief afschot toe te passen. Verantwoord door niet meer te benutten dan de wildstand toelaat. Selectief door het afschot te richten op ziek wild (b.v. konijnen met myxomatose) of wild van het mannelijk geslacht, b.v. bij hazen de rammelaar en bij eenden de woerd. Om ziekten te voorkomen of te beperken kan soms extra afschot nodig zijn.

Een redelijke wildstand houdt tevens in dat de jachthouder overmatige benutting moet voorkomen, zo veel als mogelijk rekening houdt met een goede leeftijdsopbouw van de wildpopulaties in zijn veld en, in overleg met de grondgebruiker zo nodige biotoop verbeterende maatregelen neemt ten einde een redelijke wildstand in zijn veld te bereiken.

1.3.4 Maatregelen

De maatregelen die een jachthouder kan nemen om een redelijke wildstand te realiseren hangen af van de omstandigheden in zijn jachtveld. Het is aan de jachthouder om te bepalen op welke wijze hij middels maatregelen invulling geeft aan het bereiken van een redelijke wildstand en daarin een goede afweging te maken tussen benutten, schadepreventie en andere maatschappelijke belangen. In deze paragraaf worden geen aanvullende eisen gesteld aan de jachthouder om een redelijke wildstand te bereiken omdat de wet de jachthouder exclusief deze bevoegdheid geeft en de provincie hierin geen bevoegd gezag is.

1.3.5 Verplichte registratie afschot

Op grond van de Wnb is de registratie door de jachtaktehouder van zijn/haar afschot van wildsoorten verplicht. De jachtaktehouder is verplicht het afschot te melden binnen het betreffende veld, naar aantallen en datum. De jachtaktehouder kan, voor zover hij/zij in gezagsverhouding staat tot de jachthouder, de registratie van afschot ook laten uitvoeren door de jachthouder. De registratie van afschot vindt plaats binnen één maand ná het sluiten van de openingstijd van de jacht op de desbetreffende jachtsoort.

³ Artikel 3.22 lid 5 Wnb

⁴ Artikel 3.20 lid 3 Wnb

⁵ Kamerstukken 33348, nr. 18, vraag 56

De registratie vindt verder plaats op een door de faunabeheereenheid vastgestelde wijze en/of in een door haar beschikbaar gestelde applicatie.

De gegevens zijn o.a. noodzakelijk voor monitoring en het verlengen van de faunabeheerplannen.

1.3.6 Kwantitatieve gegevens

In de Verordening natuurbescherming provincie Groningen worden in hoofdstuk 5 onder andere eisen gesteld aan faunabeheerplannen en ook aan het nieuwe onderdeel jacht. Om de voor het faunabeheerplan noodzakelijke telgegevens te verzamelen wordt van alle uitvoerders van het faunabeheerplan gevraagd om inspanning te leveren met uitvoering van trendtellingen.

Het betreft de trendtelling wildsoorten veelal gepland in het voorjaar. Deze trendtelling is erop gericht om een trend van de jachtsoorten te kunnen bepalen voor het gehele gebied waarvoor zich de zorg van de faunabeheereenheid uitstrekt. Hiervoor wordt geteld op basis van een door de faunabeheereenheid vast te stellen protocol en geregistreerd in een door haar ter beschikking gestelde applicatie.

De gegevens zijn o.a. noodzakelijk voor monitoring en het verlengen van de faunabeheerplannen.

1.3.7 Publicatie van afschot- en telgegevens

Afschot- en telgegevens worden jaarlijks door de faunabeheereenheid gepubliceerd in een jaarverslag op het schaalniveau van de provincie. Deze publicatie dient – uitsluitend – ter verantwoording van de uitvoering van het Faunabeheerplan.

1.3.8 Jacht in Natura 2000 gebieden

In het vigerende Faunabeheerplan Groningen 2014-2019 is opgenomen dat er voor beheer en schadebestrijding in Natura 2000 gebieden mogelijk een vergunning op grond van de (toen nog) Natuurbeschermingswet 1998 noodzakelijk is.

Ook voor jacht in Natura 2000-gebieden is mogelijk een vergunning op grond van de Wet natuurbescherming noodzakelijk. De faunabeheereenheid heeft geen verantwoordelijkheid om jacht, in Natura 2000 gebieden mogelijk te maken. Aanvragen van een vergunning Natuurbeschermingswet voor jacht is de verantwoordelijkheid van de belanghebbende jachthouders.

1.4 Landelijke en provinciale vrijstelling

1.4.1 Wettelijk kader landelijke vrijstelling

Artikel 3.15 lid 1 Wnb geeft de minister de mogelijkheid om bij algemene maatregel van bestuur beschermde vogels en dieren van soorten als bedoeld in artikel 3.5 en 3.10 Wnb (die niet in hun voortbestaan worden bedreigd of dat gevaar lopen en die in het gehele land schade veroorzaken) aan te wijzen. Door middel van deze aanwijzing wordt dan vrijstelling van verboden verleend voor de schadebestrijding door grondgebruikers. De vrijstelling wordt verleend voor handelingen op door de grondgebruiker gebruikte gronden, dan wel in of aan door hem gebruikte opstallen, ter voorkoming van in het lopende of daaropvolgende jaar dreigende schade op deze gronden, in of aan deze opstallen, of in het omringende gebied.

Onder de Wnb zijn op het moment van vaststelling van dit faunabeheerplan de soorten als landelijk vrijgestelde soort opgenomen in het Besluit natuurbescherming.

Als vogels en dieren van soorten als bedoeld in artikel 3.15, eerste lid, van de wet worden op grond van artikel 3.1 Besluit natuurbescherming aangewezen:

1. Canadese gans (Branta canadensis en Branta hutchinsii hutchinsii) ⁶;
2. Houtduif (Columba palumbus);
3. Kauw (Corvus monedula);
4. Konijn (Oryctolagus cuniculus);
5. Vos (Vulpes vulpes), en
6. Zwarte kraai (Corvus corone corone).

Het opnieuw opnemen van deze soorten als landelijk vrijgestelde soort bevat wel een aanvullende voorwaarde waarmee in deze paragraaf rekening wordt gehouden.

Artikel 3.2 van de Regeling natuurbescherming schrijft namelijk voor dat de handelingen, waarvoor de vrijstelling wordt verleend, plaats dienen te vinden overeenkomstig het vastgestelde faunabeheerplan. Hetgeen ook in de Wet natuurbescherming staat.

Het besluit om de soorten Canadese gans, zwarte kraai, kauw, houtduif, konijn en vos op de landelijke vrijstellingslijst te zetten is gebaseerd op de afweging dat plaatsing op deze lijst alleen mogelijk is voor soorten die in het gehele land schade aanrichten en die niet in hun voortbestaan worden bedreigd.

In paragraaf 3.1 van de toelichting van de regeling Wnb staat vermeld dat bij de aanwijzing van voor de landelijke vrijstelling in aanmerking komende dieren in het Besluit natuurbescherming is getoetst of is voldaan aan het wettelijke vereiste dat het moet gaan om dieren van soorten die landelijk schade veroorzaken. Ook is getoetst of een vrijstelling voor de betrokken dieren is te rechtvaardigen in het licht van de wettelijke vereisten voor het toelaten van afwijkingen van de wettelijke verbodsbepalingen. Het moet derhalve gaan om soorten die niet in hun voortbestaan worden bedreigd of dat gevaar lopen, en de schade die dieren van de betrokken soorten veroorzaken moet behoren tot de typen schade, genoemd in artikel 3.15, zesde lid, van de wet. Voor alle aan te wijzen soorten geldt overeenkomstig de richtlijnbevestigingen daarnaast als vereiste dat er geen reële alternatieven beschikbaar zijn in de vorm van effectieve middelen of methoden om de betrokken schade te voorkomen zónder overtreding van de verbodsbepalingen, bijvoorbeeld effectieve middelen voor het weghouden of verjagen van de betrokken vogels en andere dieren. Zoals in paragraaf van 4.1 van de nota van toelichting bij het Besluit natuurbescherming is uiteengezet, is ten aanzien van de Canadese gans, de houtduif, de kauw, het konijn, de vos en de zwarte kraai aan al deze vereisten voldaan.

In de voetnoot 38 bij de toelichting staat vermeld: *“Vogelbescherming Nederland en Natuurmonumenten verzochten in hun commentaar om als voorwaarde aan de vrijstelling te verbinden dat er geen andere bevredigende oplossing is. Daarvan is afgezien, nu er bij de aanwijzing van de landelijk schadeveroorzakende soorten in het Besluit natuurbescherming al op deze voorwaarde is getoetst”*.

1.4.2 Wettelijk kader provinciale vrijstelling

In de wet is bepaald dat in afwijking van het bepaalde in artikel 3.1, vierde lid Wnb, het mogelijk is om een aantal soorten provinciaal vrij te stellen. In het verleden heeft men in Groningen alleen gebruik gemaakt van deze mogelijkheid voor het opzettelijk verstoren van de aangewezen soorten. Voor doden is geen provinciale vrijstelling verleend en deze staat ook niet in de huidige Verordening natuurbescherming provincie Groningen. In dit plan gaan we dan ook niet verder in op de provinciale vrijstelling.

⁶ Art. 3.1 Besluit natuurbescherming benoemd deze twee soorten apart. Op de oude lijst was alleen de Grote Canadese gans aangewezen, daar is nu de Kleine Canadese gans aan toegevoegd.

1.4.3 Doelomschrijving

Schadepreventie en schadebestrijding

Door schadebestrijding van de landelijk vrijgestelde soorten wordt schade beperkt aan in de wet genoemde belangen dan wel wordt schade voorkomen in de nabije toekomst of in omliggende gebieden. Door het uitvoeren van schadebestrijding en -preventie blijft de werkelijke en geregistreerde schade laag. Bij onvoldoende mogelijkheden tot schadebestrijding zal de stand van schadesoorten oplopen en schade aan wettelijke belangen toenemen. Het reduceren van populaties tot een niveau van aanvaardbare schade kent een lange weg, maar is wel een efficiënte werkwijze. Het onderliggende faunabeheerplan moet de grondgebruiker de ruimte bieden om een laag schadeniveau te handhaven of te bereiken.

1.4.4 Soorten

Voor soorten die reeds in het door Gedeputeerde Staten goedgekeurde faunabeheerplan 2014-2019 beschreven zijn, geldt dat het beleid van de provincie Groningen door de inwerkingtreding van de Wnb en de verordening natuurbescherming van de provincie Groningen niet veranderd (beleid neutrale invoering). Beheer en schadebestrijding worden door Gedeputeerde Staten getoetst aan het bestaande faunabeheerplan 2014-2019 (en de bestaande ontheffingen). De volgende vrijgestelde soorten zijn reeds in het faunabeheerplan 2014-2019 beschreven: konijn, vos, zwarte kraai.

De ontbrekende vrijgestelde soorten in het faunabeheerplan 2014-2019, de houtduif, de Canadese gans en de kauw zijn nader beschreven in onderstaande hoofdstukken 2 tot en met 4.

1.4.5 Maatregelen

Voor het gehele werkgebied van de FBE Groningen geldt dat de genoemde soorten schade veroorzaken immers de soorten zijn op de landelijke vrijstellingslijst geplaatst (zie art. 3.15 lid 1 Wnb en art. 3.1 Bnb).

De passende en doeltreffende maatregelen die een jacht(akte)houder en/of grondgebruiker kan nemen ter voorkoming van schade door vrijgestelde soorten zijn verschillende visuele en akoestische middelen; zoals laserpistolen, vogelverschrikkers, vlaggen, linten, ballonnen, vliegers, afweerpistolen en knalapparaten (Bij12 unit Faunafonds; Faunaschade Preventie Kit). Zowel visuele als akoestische middelen werken maar gedurende een korte periode. Daarna wennen de dieren eraan. Door deze middelen af te wisselen wordt de effectiviteit verhoogd en gewenning zoveel mogelijk voorkomen. Verjagingsmethoden in combinatie met afschot werken effectiever en voorkomen gewenning (Guldmond e.a. 2016).

1.4.6 Digitale registratie afschot

Jachtaktehouders verstrekken aan de faunabeheereenheid Groningen gegevens over de aantallen dieren, onderscheiden naar soort, die zij hebben gedood.

In dit faunabeheerplan wordt bepaald dat registratie van afschot voortdurend plaatsvindt, maar minimaal eens per kwartaal. Op deze wijze heeft de faunabeheereenheid gedurende het gehele jaar een goed beeld van het gerealiseerde afschot. Alle jachtaktehouders worden dan ook verplicht om minimaal per kwartaal het afschot van vrijgestelde soorten te registreren op een door de faunabeheereenheid vastgestelde wijze en/of in een door haar beschikbaar gestelde applicatie. De jachtaktehouder kan, voor zover hij/zij in gezagsverhouding staat tot de jachthouder, de registratie van afschot ook laten uitvoeren door de jachthouder.

De gegevens zijn o.a. noodzakelijk voor monitoring, publicatie en het verlengen van het faunabeheerplan.

1.4.7 Verplichte registratie trendtellingen

In de Verordening natuurbescherming provincie Groningen worden in hoofdstuk 5 eisen gesteld aan beheer en schadebestrijding. Hierin is aangegeven dat populaties van in het wild levende dieren, genoemd in het faunabeheerplan moeten worden geteld en geregistreerd. Hiervoor wordt geteld op basis van een door de faunabeheereenheid vast te stellen protocol en geregistreerd in een door haar ter beschikking gestelde applicatie.

De gegevens zijn o.a. noodzakelijk voor monitoring, publicatie en het verlengen van het faunabeheerplan.

1.4.8 Publicatie van afschot- en telgegevens

Afschot- en telgegevens worden jaarlijks door de faunabeheereenheid gepubliceerd in een jaarverslag op het niveau van de provincie. Deze publicatie dient - uitsluitend - ter verantwoording van de uitvoering van het faunabeheerplan.

1.4.9 Beheer en schadebestrijding in Natura 2000 gebieden

In het vigerende faunabeheerplan Groningen 2014-2019 is opgenomen dat er voor beheer en schadebestrijding in Natura 2000 gebieden mogelijk een vergunning op grond van de (toen nog) Natuurbeschermingswet 1998 noodzakelijk is.

Ook voor de vrijgestelde soorten is mogelijk een vergunning op grond van de Wet natuurbescherming noodzakelijk. De faunabeheereenheid onderzoekt de mogelijkheden om beheer en schadebestrijding, indien noodzakelijk in Natura 2000 gebieden mogelijk te maken.

1.4.10 Evaluatie en bijsturing

Het faunabeheerplan heeft een looptijd van 5 jaar. Gedurende deze periode worden de populaties jaarlijks gemonitord en het afschot wordt digitaal geregistreerd. Voorafgaand aan het volgende beheerplan zal na het 4e jaar een evaluatie plaatsvinden.

2. Houtduif (*Columba palumbus*)

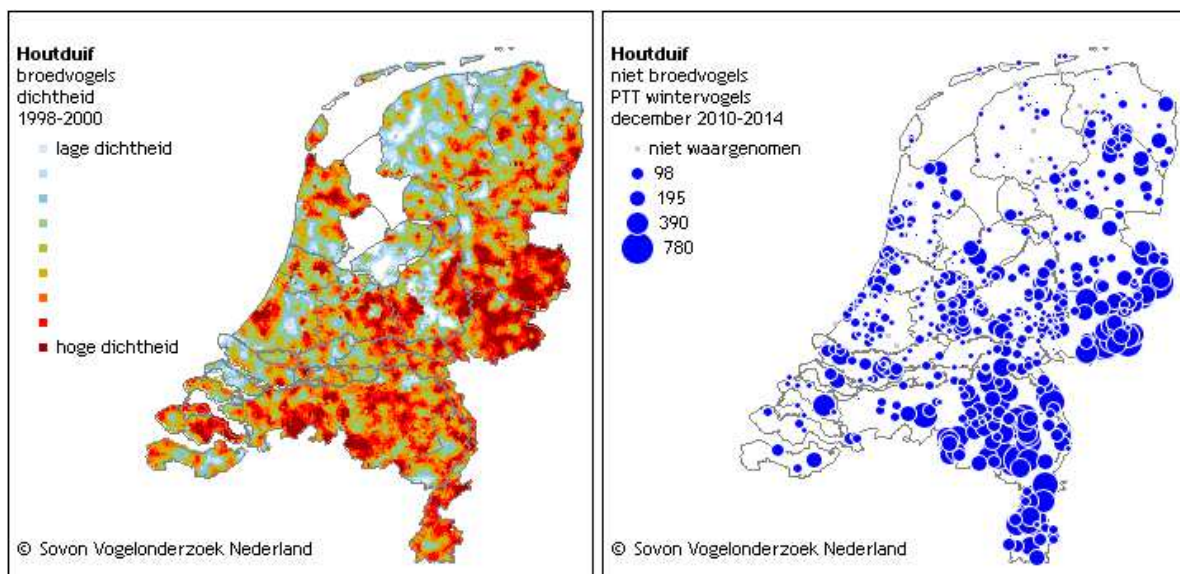
2.1 Verspreiding en aantalsontwikkeling

2.1.1 Algemeen

In de broedtijd ontbreken houtduiven alleen in de meest boomloze landschappen. De dichtheden zijn het hoogst in kleinschalig agrarisch cultuurland en stedelijk gebied. In grote bosgebieden is de houtduif vaak schaars. Sinds ongeveer 1975 namen de aantallen in bossen en soms ook cultuurland op de zandgronden af. Vermindering van voedselaanbod, onder andere door de omschakeling van graanteelt op maïsverbouw, was de vermoedelijk belangrijkste factor. Tegelijkertijd namen de aantallen in stedelijk gebied sterk toe. De soort is hier tegenwoordig een van de talrijkste broedvogels. Hij is de Turkse Tortel, die stedelijk gebied eerder koloniseerde, in veel gebieden voorbijgestreefd.

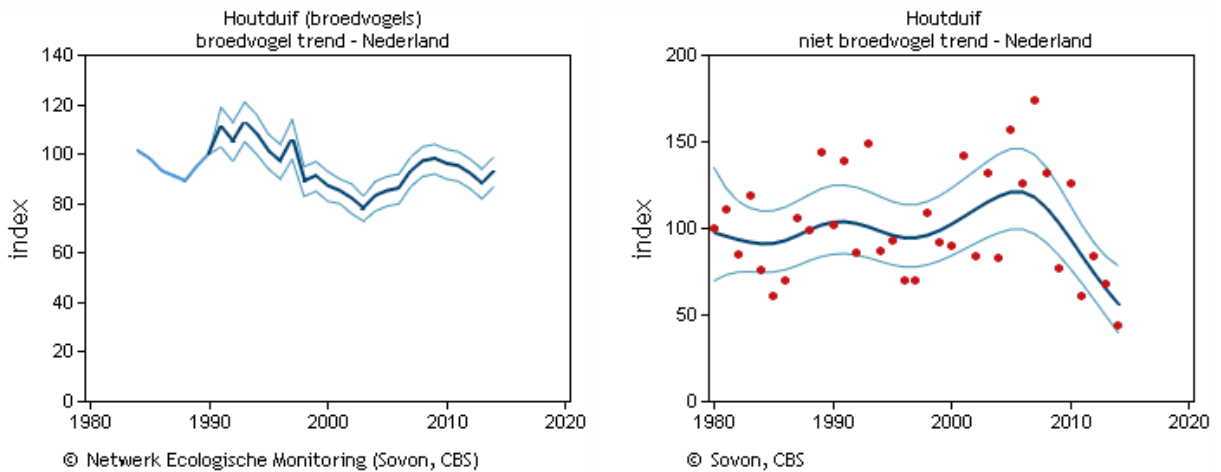
Buiten broedtijd zijn houtduiven het hele jaar in Nederland aanwezig. In de winter wordt de eigen populatie, grotendeels standvogels, aangevuld door Duitse en Scandinavische vogels. De winteraantallen zijn het hoogst op de zandgronden, waar ook slaapplekken van vele duizenden houtduiven zijn. De winteraantallen worden deels bepaald door de hoeveelheid voedsel (eikels, beukenootjes, overgebleven graan en maïs) en kunnen van jaar op jaar sterk verschillen. De trek is vooral opvallend ten zuidoosten van de lijn Enschede-Eindhoven. Tussen half oktober en half november noteren trektellers hier soms tienduizenden houtduiven (of zelfs meer) per dag. De voorjaarstrek, waarbij de aantallen veel lager zijn, speelt zich hoofdzakelijk in maart af (Bron: SOVON).

De soort weet zich in verschillende delen van het land goed te handhaven. Ten opzichte van 1980 is er sprake van een afname. De broedpopulatie in Nederland omvat 400.000-500.000 paren (1998-2000, SOVON).

Figuur 2.1. Links: Deze kaart is gebaseerd op de Atlas van de Nederlandse Broedvogels (Sovon 2002).

Rechts: Deze kaart is gebaseerd op het Punt Transect Tellingen project (PTT). Weergegeven is het gemiddeld aantal exemplaren per telroute. Routes waar de soort niet is waargenomen zijn apart aangegeven (geen landelijke dekking) (Bron: SOVON).

Figuur 2.2
Trend populatieontwikkeling houtduif Broedvogels en Niet Broedvogels (SOVON).

Links: Deze grafiek is gebaseerd op het Meetnet Broedvogels (BMP). Weergegeven is de jaarlijkse index van de broedpopulatie t.o.v. 1990 en de standaardfout.

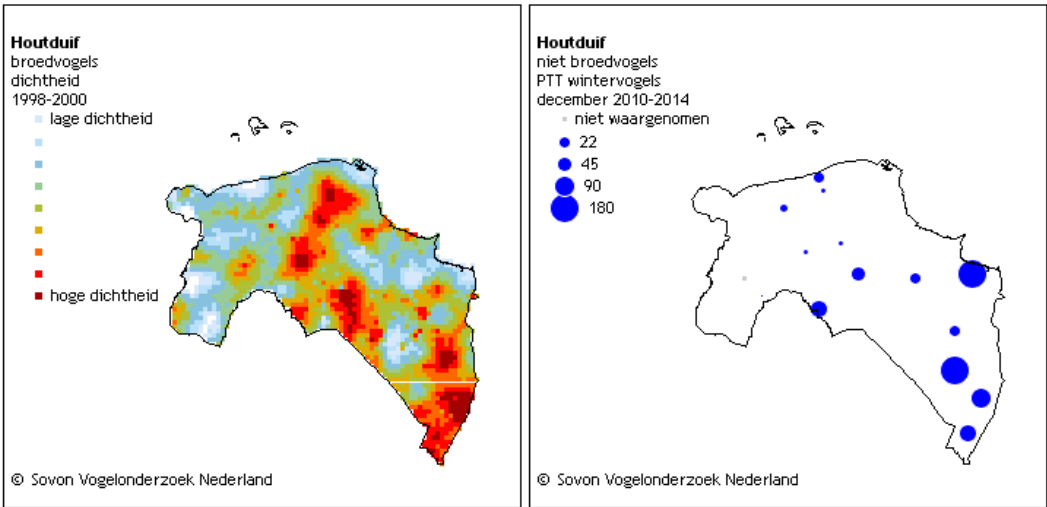
Rechts: Deze grafiek is gebaseerd op het Punt Transect Tellingen project (PTT). Weergegeven is de jaarlijkse index van de winterpopulatie in december (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval. (Bron: SOVON)

Het Netwerk Ecologische Monitoring beschikt over onvoldoende gegevens voor een trendbepaling van de houtduif in Groningen als broedvogel. Landelijk was de stand van de houtduif als broedvogel de laatste tien jaar stabiel. De stand was hoger in jaren negentig en tachtig. In de jaren tachtig en negentig is de Nederlandse broedpopulatie gehalveerd (Bijlsma e.a. 2001). De soort als broedvogel weet zich in verschillende delen van het land goed te handhaven, ten opzichte van 1980 is er geen significante afname. De broedpopulatie in Nederland omvat 400.000-500.000 paren (1998-2000, SOVON).

De niet broedvogelpopulatie is landelijk afnemend.

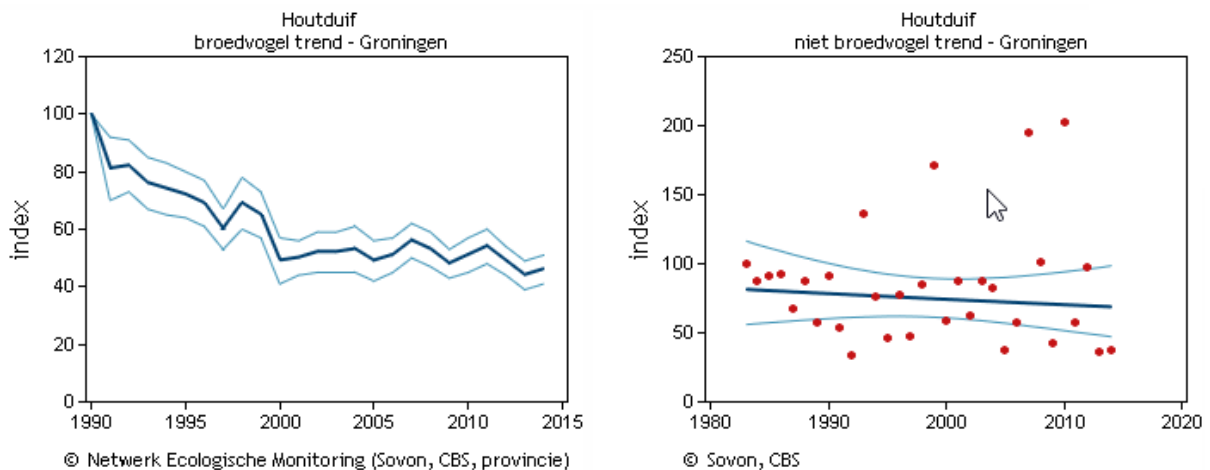
2.1.2 Voorkomen en trend in Groningen

De houtduif wordt in het grootste deel van de provincie aangetroffen (zie figuur 2.3). De hoogste concentraties worden in het agrarische landschap in centrum en het zuidoosten van de provincie aangetroffen.

Figuur 2.3 Verspreiding in Groningen van broedvogels (links) en niet-broedvogels (rechts). (Bron: SOVON)

De broedpopulatie vertoont een afnemende maar zich stabiliserende trend (zie figuur 2.4). De niet-broedvogelpopulatie is stabiel.

Figuur 2.4 Aantalsontwikkeling Groningse broedvogels (links) en niet-broedvogels (rechts). Bron: SOVON.

2.2 Wettelijke status en provinciaal beleid

In de Wnb is de houtduif net als in de flora- en faunawet een beschermde inheemse diersoort, alsook een aangewezen wildsoort (Art. 3.20 lid 2 Wnb). Om reden van duurzame benutting is de jacht op houtduiven geopend van 15 oktober tot en met 31 januari. Daarnaast kunnen houtduiven het gehele jaar geschoten worden op basis van de landelijke vrijstelling. Bij bijzondere weersomstandigheden kan de jacht op de houtduif door de provincie worden gesloten. Van bijzondere weersomstandigheden is bijvoorbeeld sprake bij langdurig strenge koude, hevige sneeuwval en ijzelvorming.

De jachthouder is wettelijk verplicht te zorgen voor een redelijke wildstand in zijn jachtveld (Art. 3.20 lid 2 Wnb). Het wettelijke kader en wat onder redelijke wildstand wordt verstaan is beschreven in hoofdstuk 1.3.3.

2.3 Potentiële schade aan erkende belangen

2.3.1 Wenselijkheid beheer

De houtduif is een wildsoort waarvoor de jager verantwoordelijk is voor een redelijke wildstand, waardoor de kans op schade wordt beperkt. Daarnaast kunnen ter voorkoming van schade en op basis van de landelijke vrijstelling het hele jaar houtduiven geschoten worden. Door middel van de reguliere jacht en het gebruik van de vrijstelling is belangrijke schade aan gewassen beperkt en/of voorkomen. Vooralsnog is continuering van de jacht en het gebruik van de vrijstelling afdoende om schade aan gewassen in de gehele provincie Groningen te voorkomen dan wel te beperken.

2.3.2 Verwachting indien beheer uitblijft

Gezien de huidige populatieomvang en het gevoerde beheer is de verwachting dat voor de komende jaren verwacht mag worden dat belangrijke schade door houtduiven, net als in het verleden, slechts incidenteel zal optreden. Over de aard (aan welke gewassen) en omvang (wel of geen belangrijke schade) zijn op voorhand geen uitspraken te doen. Ook is niet aan te geven of een aanvullende ontheffing noodzakelijk is.

2.3.3 Risico op schade aan gewassen

In tabel 4.1 is een overzicht gegeven van de gewassen waaraan houtduiven schade zouden kunnen veroorzaken, het type schade, en de periode waarin de schade meestal optreedt.

Tabel 2.1. Overzicht van de schade die houtduiven kunnen veroorzaken aan Landbouwgewassen. In de tabel zijn opgenomen de teelten waaraan schade kan worden veroorzaakt, het type en de periode waarin de schade meestal optreedt (Handreiking Faunaschade, Faunafonds 2009)

Teelt	Schade	Periode	Opmerkingen
Granen (zomer- en winter-)	Vraatschade	Voorjaar/zomer	
Maïs (snij-, korrel-, suiker-)	Vraatschade	Zaaiperiode	
Peulvruchten	Vraat- en pikschade	Gehele teeltperiode	Vaak in combinatie met vertrappingsschade
Graszaad	Vraatschade	Voorjaar/zomer	
Spinazie	Vraatschade	Zaai- en kiemperiode	
Spruitkool	Pikschade en bevuiling	Winter en zomer	
Bloemkool/Broccoli	Pikschade en bevuiling	Gehele teeltperiode	Zeer gevoelig gewas.
Boerenkool	Pikschade en bevuiling	Gehele teeltperiode	Zeer gevoelig gewas.
Overige koolsoorten	Pikschade en bevuiling	Gehele teeltperiode	
Alg.vollegroondsgroenten	Pikschade en bevuiling	Gehele teeltperiode	
Cichorei	Vraatschade	Bij opkomst	
Pruimen	Pikschade	Voorjaar	
Bessen	Vraatschade en vernieling	Voorjaar en zomer	
Aardbeien	Pikschade	Zomer en herfst	
Boomteelt	Vraatschade	Gehele jaar	

2.3.4 Potentiële landbouwschade

In Groningen komen diverse arealen voor met schade aan gevoelige gewassen door houtduiven (zie tabel 4.2).

Tabel 2.2. Schadegevoelige Landbouwgewassen Groningen 2015 (in hectares) (Bron: CBS)

Teelt	Oppervlak (ha.)
Granen (zomer- en winter-)	41.562
Maïs (snij-, korrel-, suiker-)	9.139
Peulvruchten	56
Graszaden	656
Cichorei	249
Spruitkool	127
Bloemkool/Broccoli	541
Overige koolsoorten	11
Spinazie	0
Fruit open grond	60

2.3.5 Schadehistorie landbouwgewassen

In de afgelopen faunabeheerplanperiode zijn er geen geregistreeerde meldingen geweest van schade. Schade veroorzaakt door vrijgestelde diersoorten komen namelijk niet in aanmerking voor een tegemoetkoming faunaschade. Uit onderzoek in opdracht van het Faunafonds blijkt de schade veroorzaakt door landelijk vrijgestelde soorten aanzienlijk te zijn. In 2010 wordt de door de houtduif landelijk veroorzaakte schade op € 6,6 mln. berekend (bron: CLM 813-2013).

Ter voorkoming en beperking van schade is wel gebruik gemaakt van de landelijke vrijstelling (zie afschotcijfers in Bijlage 1).

2.4 Preventie en schadevoorkomende maatregelen

Tijdens het jachtseizoen zal schade beperkt of voorkomen worden door middel van afschot op basis van de jacht op houtduiven. Daarnaast mogen, op grond van de landelijke vrijstelling, grondgebruikers met het oog op schadebestrijding het hele jaar houtduiven verjagen en (laten) doden. De meest toegepaste middelen voor verstoring zijn visueel of akoestisch, zoals laserpistolen, vogelverschrikkers, vlaggen, linten, ballonnen, vliegers, afweerpistolen en knalapparaten (zie ook Faunaschade Preventie Kit (BIJ12 unit Faunafonds). Passende en doeltreffende maatregelen om schade te beperken of te voorkomen hebben betrekking op lokale situaties waarbij schade aan gewassen dreigt op te treden. Schadegevoelige gewassen komen binnen de gehele provincie voor.

Effectiviteit beheermaatregelen.

Zowel visuele als akoestische middelen werken maar gedurende een korte periode. Daarna wennen houtduiven eraan. Door deze middelen af te wisselen wordt de effectiviteit verhoogd en gewenning zoveel als mogelijk voorkomen, zie Faunaschade Preventie Kit (BIJ12 Faunafonds).

Verjaging met ondersteunend afschot werkt beter en kan op grond van de landelijke vrijstelling het gehele jaar worden toegepast.

2.5 Gewenste stand en duurzame staat van instandhouding

De aanwijzing van de houtduif als soort waarop de jacht is geopend (artikel 3.22, vijfde lid van de Wnb) en tevens de aanwijzing van de houtduif als landelijk vrijgestelde soort als bedoeld in artikel 3.15 eerste lid, houdt in dat reeds is vastgesteld dat de soort niet in zijn voortbestaan wordt bedreigd of dat de gunstige staat van instandhouding in het geding komt. Verdere beoordeling op de staat van instandhouding en/of de gewenste stand is binnen deze paragraaf dan ook niet aan de orde.

2.6 Beheer

2.6.1 Gevoerd beheer afgelopen periode

In de afgelopen faunabeheerplanperiode is de houtduif regulier bejaagd als wildsoort in het kader van de duurzame benutting (oogsten uit het jachtveld). Daarbuiten is er geen ontheffing aangevraagd, omdat de soort op grond van de landelijke vrijstelling geschoten kan worden bij dreigende belangrijke schade aan gewassen.

2.6.2 Uitvoering beheermaatregelen

De jager dient gedurende het jachtseizoen ernaar te streven dat de stand dermate is dat naast het handhaven van de duurzame staat van instandhouding van de soort er buiten het jachtseizoen nagenoeg geen belangrijke schade te verwachten zal zijn. Afschot in het kader van de jacht vindt gedurende het jachtseizoen plaats binnen het gehele jachtveld van de jachthouder. Voor de jacht zal afschot gepleegd worden van 15 oktober tot en met 31 januari.

Daarnaast vindt schadebestrijding van houtduiven plaats in het werkgebied van de faunabeheereenheid op basis van de landelijke vrijstelling. De vrijstelling is verleend voor handelingen op door de grondgebruiker gebruikte gronden, dan wel in of aan door hem gebruikte opstallen, ter voorkoming van in het lopende of daaropvolgende jaar dreigende schade op de gronden, in of aan deze opstallen, of in het omringende gebied.

2.6.3 Effectiviteit van de beheermaatregelen

Een grondgebruiker mag werende middelen plaatsen, om schade door houtduiven te voorkomen. Standaard akoestische en visuele middelen moeten worden ingezet in de schadegevoelige periode(n) op schadegevoelige percelen.

In het jachtseizoen en buiten het jachtseizoen kan schade voorkomen worden door middel van afschot op basis van de jacht en de landelijke vrijstelling.

2.7 Registratie van afschot en tellingen en monitoring

Zowel voor de jacht op houtduiven, als voor het gebruik van de vrijstelling geldt dat de jachtaktehouder het afschot van houtduiven moet registreren op een door de faunabeheereenheid vastgestelde wijze en/of in een door haar beschikbaar gestelde applicatie. De jachtaktehouder kan, voor zover hij/zij in gezagsverhouding staat tot de jachthouder, de registratie van afschot ook laten uitvoeren door de jachthouder.

Daarnaast dienen er ook trendtellingen uitgevoerd te worden. Hiervoor wordt geteld op basis van een door de faunabeheereenheid vast te stellen protocol en/of geregistreerd in een door haar beschikbaar gestelde applicatie.

Voor het opstellen en evalueren van deze plannen zijn de data over afschot, maar ook gegevens over trendtellingen noodzakelijk. Deze data dienen voor monitoring en ter onderbouwing van toekomstige faunabeheerplannen.

In bijlage 1 zijn de afschotcijfers van de afgelopen jaren opgenomen.

2.8 Analyse en conclusies

In deze paragraaf houtduif wordt de relatie van de Wnb en de verordening met handelingen in het kader van jacht, beheer en schadebestrijding aangegeven.

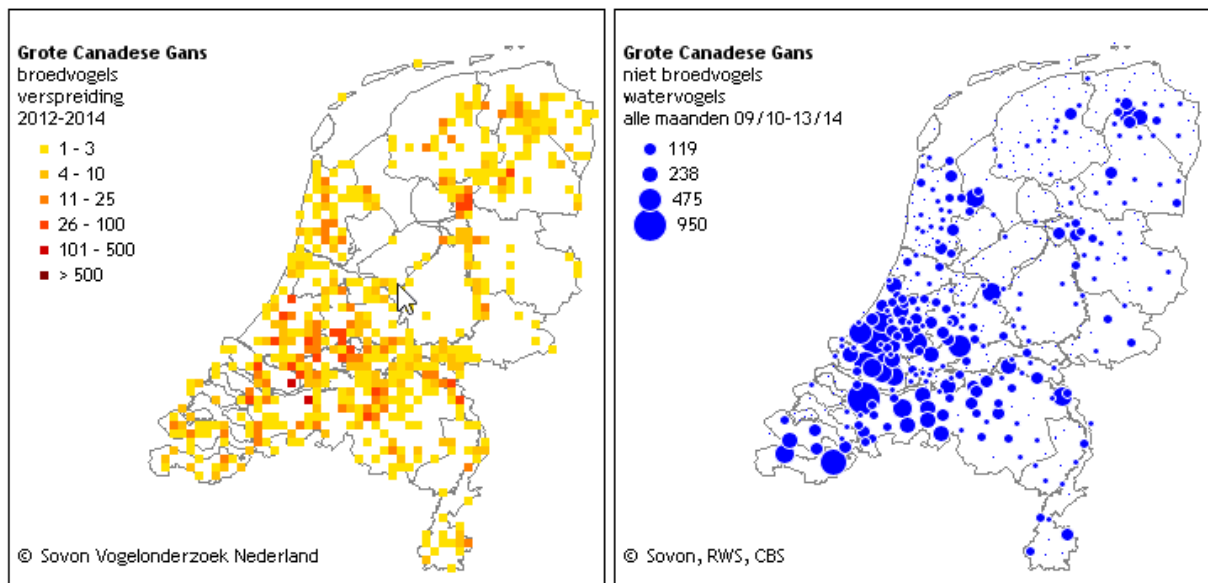
3. Canadese gans (*Branta canadensis*)

3.1 Verspreiding en aantalsontwikkeling

3.1.1 Algemeen

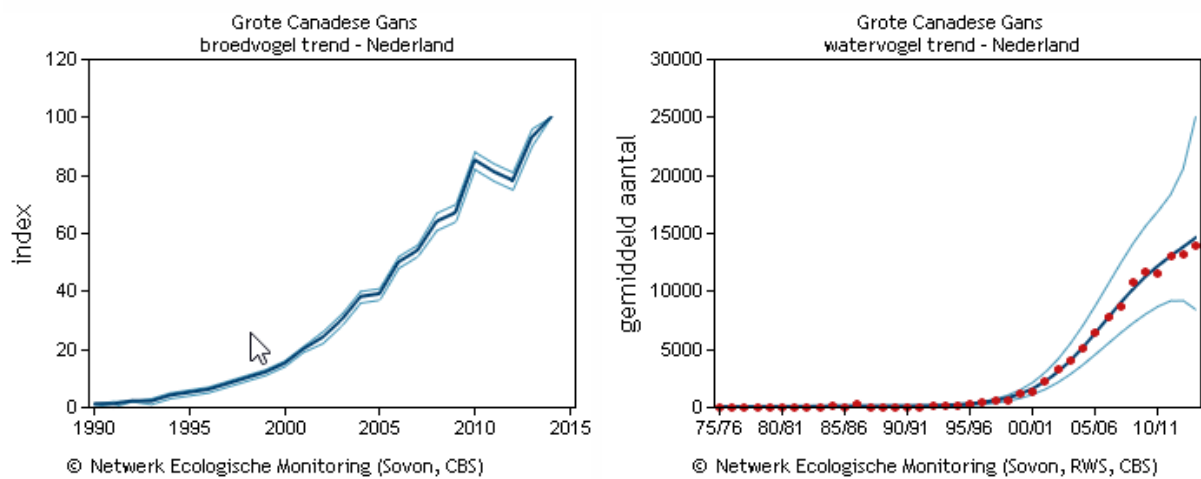
De broedpopulatie bestaat uit nazaten van losgelaten of ontsnapte vogels. De eerste broedgevallen, vanaf 1974, mislukten veelal door afschot en verstoring. Dit hield de stormachtige kolonisatie van Nederland echter niet tegen. Deze vond in eerste instantie plaats vanuit verspreidingskernen zoals in Noord- en Zuid-Holland en het westen en midden van Noord-Brabant. Nog steeds zijn deze provincies goed voor minstens de helft van de broedpopulatie. Deze omvatte rond 2000 al 1200 paren en groeide daarna sterk door. Door het optreden van ondersoorten, hybriden en nakomelingen van mengparen (bijvoorbeeld met Brandgans of Grauwe Gans) vertoont een deel van de Grote Canadese Ganzen 'onzuivere' kenmerken.

Vóór het ontstaan van een eigen broedpopulatie waren Grote Canadese Ganzen alleen in strenge winters, zoals 1978/79, in noemenswaardige aantallen aanwezig. Het ging dan om Zweedse vogels. Zulke invasies worden niet meer vastgesteld of verdrinken in de snel gegroeide eigen populatie. Deze betreft grotendeels standvogels, 's winters aangevuld met vogels uit aangrenzende landen. Recent in Nederland geringde vogels zijn overigens wel teruggevonden tot in Zuid-Zweden. De belangrijkste verplaatsingen vinden plaats in de ruiperiode in juni, als vogels uit omringende landen in Nederland komen ruien, maar tegelijk vanuit Nederland ook ruitrek naar elders optreedt. De landelijke aantallen zijn vooral vanaf 1995 sterk toegenomen. De groepen zijn het grootst in nazomer en herfst, wanneer de ganzen veelal oogstresten op akkers bezoeken. In de loop van de winter vallen de meeste groepen uiteen. Tussen juni en augustus ontstaan ruiconcentraties tot enkele duizenden vogels op grote open wateren (*Bron: SOVON*).

Figuur 3.1. Links: Deze kaart is gebaseerd op de Atlas van de Nederlandse Broedvogels (Sovon 2002). Weergegeven is de relatieve dichtheid per vierkante kilometer.

Rechts: Deze kaart is gebaseerd op het Punt Transect Tellingen project (PTT). Weergegeven is het gemiddeld aantal exemplaren per telroute. Routes waar de soort niet is waargenomen zijn apart aangegeven (geen landelijke dekking). (Bron: SOVON)

Figuur 3.2 Trend populatieontwikkeling Broedvogels en Niet Broedvogels (SOVON)

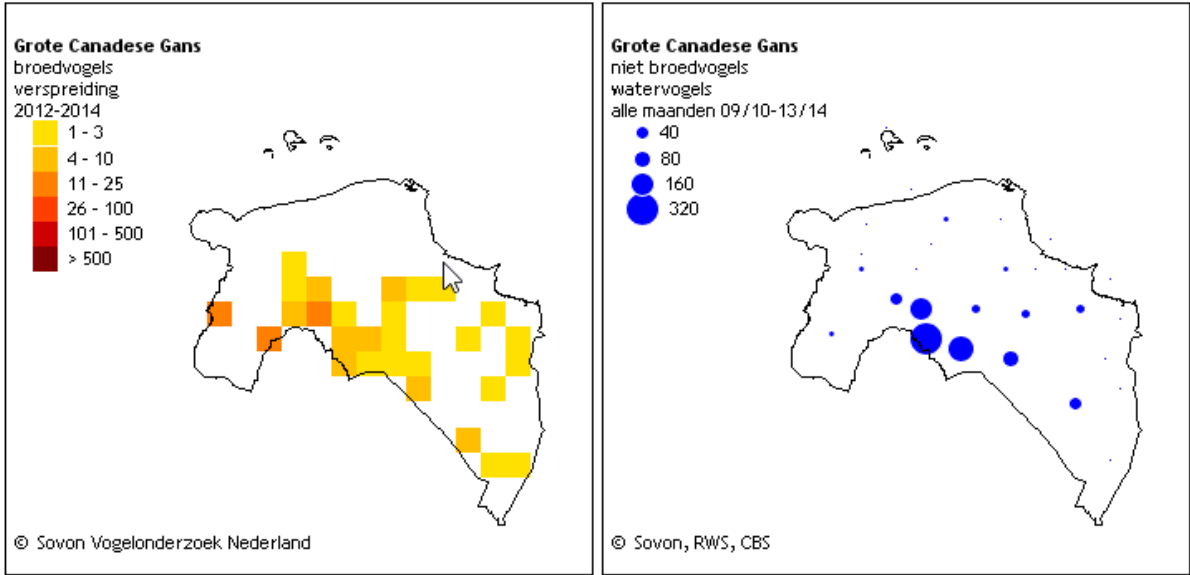
Links: Deze grafiek is gebaseerd op het Meetnet Broedvogels (BMP). Weergegeven is de jaarlijkse index van de broedpopulatie t.o.v. 1990.

Rechts: Deze grafiek is gebaseerd op het Punt Transect Tellingen project (PTT). Weergegeven is de jaarlijkse index van de winterpopulatie in december (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval. (Bron: SOVON)

De broedpopulatie is de laatste jaren sterk gegroeid in Nederland en omvat nu 5.200-10.400 (2012) paren. Het geschatte maximaantal gedurende de winter/doortrek bedraagt 32.000 (2005-2010) (Bron: SOVON).

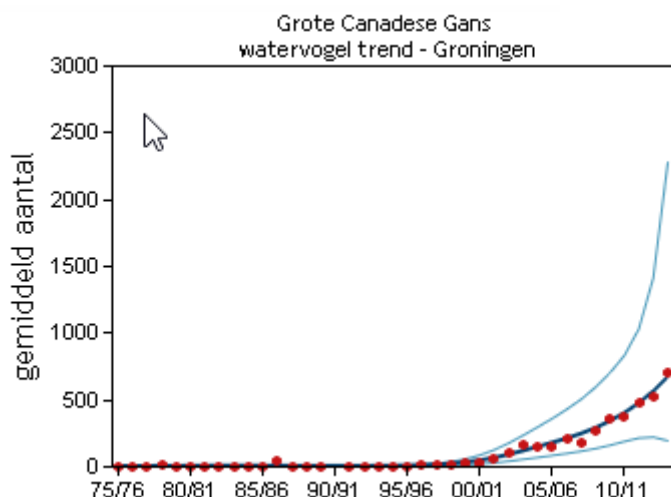
3.1.2 Voorkomen en trend in Groningen

De Canadese gans wordt in toenemende mate in meerdere plaatsen in Groningen waargenomen. De grootste dichtheid bevindt zich met name ten zuiden van de stad Groningen (zie figuur 3.3).

Figuur 3.3 Verspreiding in Groningen van broedvogels (links)en niet-broedvogels (rechts). (Bron: SOVON)

De populatie vertoont een sterke groei sinds ca. 1995 (zie figuur 3.4).

Figuur 3.4 Aantalsontwikkeling Groningse niet-broedvogels. Bron: SOVON.

3.2 Wettelijke status en provinciaal beleid

In de Wet natuurbescherming (Wnb) is de Canadese gans een beschermde inheemse diersoort, alsook geplaatst op de landelijke vrijstelling (Besluit natuurbescherming artikel 3.1). Ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen kan de soort het hele jaar geschoten worden.

3.3 Potentiële schade aan erkende belangen

3.3.1 Wenselijkheid beheer

Met behulp van het reguliere afschot op grond van de landelijke vrijstelling is voorkomen dat er belangrijke schade aan gewassen optreedt. Vooral nog is continuering van dit afschot afdoende om schade aan gewassen in de gehele provincie Groningen te voorkomen dan wel te beperken.

3.3.2 Risico op schade aan gewassen

In tabel 3.1 is een overzicht gegeven van de gewassen waaraan Canadese ganzen schade zouden kunnen veroorzaken, het type schade, en de periode waarin de schade meestal optreedt. De belangrijkste schade wordt in zomerperiode aangericht.

Tabel 3.1. Overzicht van de schade die Canadese ganzen kunnen veroorzaken aan Landbouwgewassen. In de tabel zijn opgenomen de teelten waaraan schade kan worden veroorzaakt, het type en de periode waarin de schade meestal optreedt (Handreiking Faunaschade, Faunafonds 2009)

Teelt	Schade	Periode
Granen (zomer- en winter-)	Vraatschade en betrapping	Hele jaar
Aardappelen	Vraatschade	Gehele jaar
Suiker- en voederbieten	Vraatschade	Gehele jaar
Maïs (snij-, korrel-, suiker-)	Vraatschade	Kiemperiode
Grasland	Vraatschade, betrapping, vervuiling	Gehele jaar

3.3.3 Potentiële landbouwschade

In Groningen komen diverse arealen voor met schade door Canadese ganzen gevoelige gewassen (zie tabel 2).

Tabel 3.2. Schadegevoelige Landbouwgewassen Groningen 2015 (in hectares) (Bron: CBS)

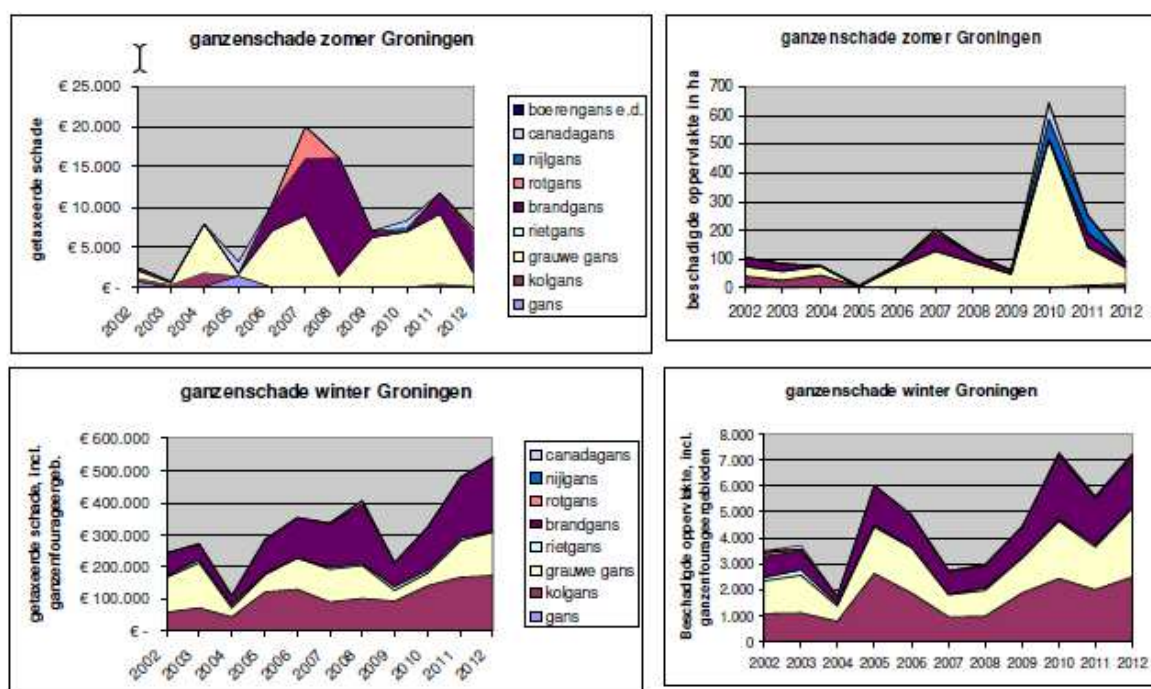
Teelt	Oppervlak (ha.)
Granen (zomer- en winter-)	41.562
Aardappelen	25.880
Suiker- en voederbieten	8.176
Maïs (snij-, korrel-, suiker-)	9.139
Grasland	55.388

3.3.4 Schadehistorie landbouwgewassen

In de afgelopen faunabeheerplanperiode is er één melding geweest van schade door Canadese ganzen in een gemengde groep met Kolganzen en Grauwe ganzen bij Onnen (Natura 2000 gebied - Zuidlaardermeer). De schade is getaxeerd op € 2.079,-. De schade is uitbetaald.

3.3.5 Schademeldingen aan BIJ12 unit Faunafonds in de jaren 2010-2015

Uit de gegevens blijkt dat de laatste jaren slechts éénmaal sprake is geweest van getaxeerde schade. Het betrof een gemengde groep ganzen in een Natura 2000-gebied. De werkelijke landbouwschade veroorzaakt door deze diersoort in Groningen ligt veel hoger dan de getaxeerde waarde door het Faunafonds. Schade veroorzaakt door soorten op landelijke vrijstelling wordt in de regel niet vergoed. Taxeren laten grondgebruikers derhalve achterwege. Ook het eigen risico van € 250,- en het behandelbedrag van € 300,- per grondgebruiker per jaar weerhoudt de grondgebruikers om een tegemoetkoming faunaschade aan te vragen.

Figuur 3.5 Getaxeerde schade en beschadigde oppervlakte door stand- en trek ganzen (Bron: Faunafonds)

3.4 Preventie en schadevoorkomende maatregelen

Op grond van de landelijke vrijstelling mogen grondgebruikers met het oog op schadebestrijding het hele jaar Canadese ganzen verjagen, (laten) doden, vangen en de legsels behandelen. De meest toegepaste middelen voor verstoring zijn visueel of akoestisch, zoals laserpistolen, vogelverschrikkers, vlaggen, linten, ballonnen, vliegers, afweerpistolen en knalapparaten (zie ook Faunaschade Preventie Kit (BIJ12 unit Faunafonds). Passende en doeltreffende maatregelen om schade te beperken of te voorkomen hebben betrekking op lokale situaties waarbij schade aan gewassen dreigt op te treden. Schadegevoelige gewassen komen binnen de gehele provincie voor.

Effectiviteit beheermaatregelen

Zowel visuele als akoestische middelen werken maar gedurende een korte periode. Daarna wennen Canadese ganzen eraan. Door deze middelen af te wisselen wordt de effectiviteit verhoogd en gewenning zoveel mogelijk voorkomen, zie Faunaschade Preventie Kit (BIJ12 unit Faunafonds).

Verjaging met ondersteunend afschot werkt beter en kan op grond van de landelijke vrijstelling het gehele jaar worden toegepast.

3.5 Gewenste stand

De aanwijzing van de Candese gans als landelijk vrijgestelde soort als bedoeld in artikel 3.15 eerste lid, houdt in dat reeds is vastgesteld dat de soort niet in zijn voortbestaan wordt bedreigd of dat de gunstige staat van instandhouding in het geding komt. Verdere beoordeling op de staat van instandhouding en/of de gewenste stand is binnen deze paragraaf dan ook niet aan de orde.

3.6 Beheer

3.6.1 Gevoerd beheer afgelopen periode

In de afgelopen faunabeheerplanperiode is de Canadese gans regulier geschoten op basis van de landelijke vrijstelling (zie bijlage 1).

3.6.2 Uitvoering beheermaatregelen

De jachtaktehouder kan op verzoek van de grondgebruiker ervoor zorgen dat belangrijke schade aan gewassen wordt voorkomen. De vrijstelling biedt de grondgebruiker het hele jaar de mogelijkheid om dit in het hele werkgebied van de FBE te (laten) doen. De vrijstelling is verleend voor handelingen op door de grondgebruiker gebruikte gronden, dan wel in of aan door hem gebruikte opstallen, ter voorkoming van in het lopende of daaropvolgende jaar dreigende schade op de gronden, in of aan deze opstallen, of in het omringende gebied.

3.6.3 Effectiviteit van de beheermaatregelen

Een grondgebruiker mag werende middelen plaatsen, om schade door Canadese ganzen te voorkomen. Standaard akoestische en visuele middelen moeten worden ingezet in de schadegevoelige periode(n) op schadegevoelige percelen.

Jaarrond kan schade eveneens voorkomen worden door middel van afschot op basis van de landelijke vrijstelling.

3.6.4 Beheer Canadese ganzen in Natura 2000-gebieden

Zie paragraaf 1.4.9

3.7 Registratie van afschot en tellingen en monitoring

Ook voor het afschot van Canadese ganzen geldt dat er gemonitord dient te worden. Afschot moet door de jachtaktehouder worden geregistreerd op een door de faunabeheereenheid vastgestelde wijze en/of in een door haar beschikbaar gestelde applicatie. De jachtaktehouder kan, voor zover hij/zij in gezagsverhouding staat tot de jachthouder, de registratie van afschot ook laten uitvoeren door de jachthouder.

Daarnaast dienen er ook trendtellingen uitgevoerd te worden. Hiervoor wordt geteld op basis van een door de faunabeheereenheid vast te stellen protocol en geregistreerd in een door haar beschikbaar gestelde applicatie.

Voor het opstellen en evalueren van deze plannen zijn de data over afschot, maar ook gegevens over trendtellingen noodzakelijk. Deze data dienen voor monitoring en ter onderbouwing van toekomstige faunabeheerplannen.

In bijlage 1 zijn de afschotcijfers van de afgelopen jaren opgenomen.

3.8 Analyse en conclusies

In deze paragraaf Canadese gans wordt de relatie van de Wnb en de verordening met handelingen in het kader van beheer en schadebestrijding omschreven.

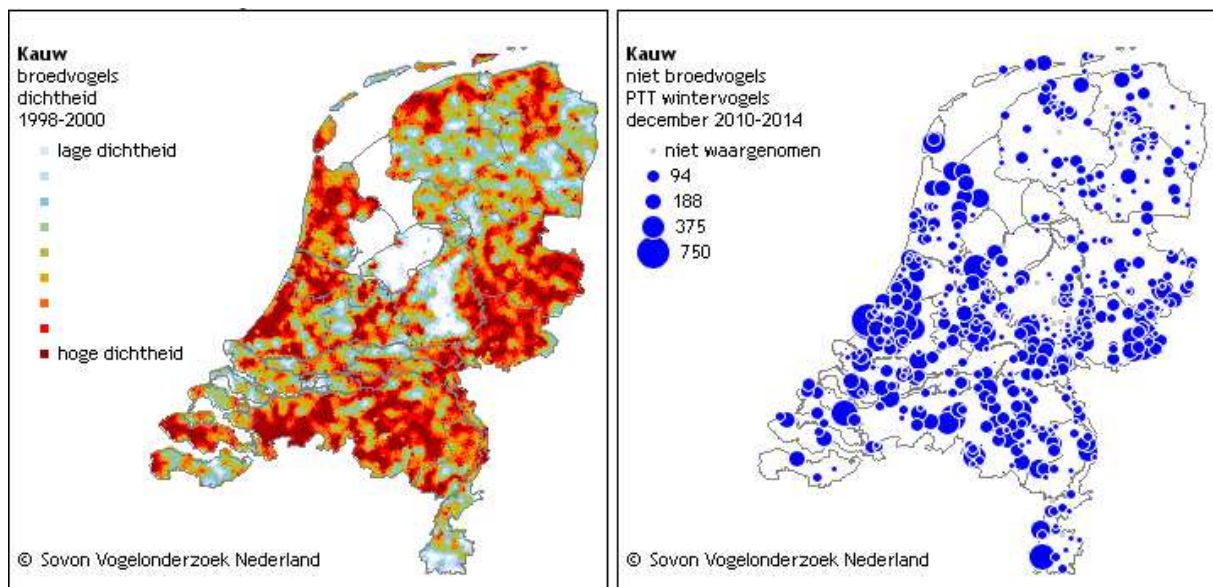
4. Kauw (*Corvus monedula*)

4.1 Verspreiding en aantalsontwikkeling

4.1.1 Algemeen

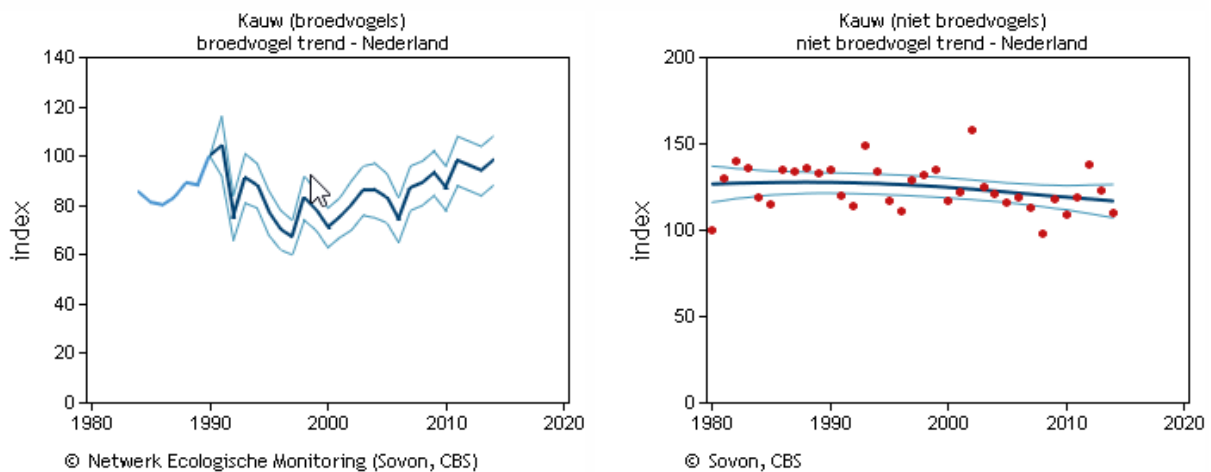
In de broedtijd zijn door het hele land broedende kauwen te vinden. Ze zijn het talrijkst in stedelijk gebied (vooral oudere wijken) en kleinschalig boerenland. Grote aaneengesloten bossen worden gemeden, terwijl open landschappen en natuurgebieden soms wel, soms ook niet bezet zijn. Sinds ongeveer 1975 breidde de soort zich uit over delen van Zeeland en Flevoland, waar hij eerst ontbrak. Tegelijkertijd namen de aantallen in kleine bossen af, deels misschien door onrust en predatie door Haviken. De landelijke stand is al tientallen jaren min of meer stabiel.

Buiten broedtijd blijven onze eigen kauwen vrijwel unaniem in eigen land. Doortrek van oostelijke en noordelijke kauwen is vooral in de tweede helft van oktober opvallend. Een deel blijft bij ons overwinteren en sommige vogels vertonen kenmerken van Noordse kauw (*C. m. monedula*) of Russische kauw (*C. m. soemmerringii*), hoewel de verschillen subtiel zijn. Er zijn enige aanwijzingen dat zulke vogels in afnemende mate in ons land verblijven. De voorjaarsstrek vindt vooral in maart en de eerste helft van april plaats. (Bron: SOVON)

Figuur 4.1. Links: Deze kaart is gebaseerd op de Atlas van de Nederlandse Broedvogels (Sovon 2002). Weergegeven is de relatieve dichtheid per vierkante kilometer.

Rechts: Deze kaart is gebaseerd op het Punt Transect Tellingen project (PTT). Weergegeven is het gemiddeld aantal exemplaren per telroute. Routes waar de soort niet is waargenomen zijn apart aangegeven (geen landelijke dekking). (Bron: SOVON)

Figuur 4.2 Trend populatieontwikkeling - Broedvogels en Niet Broedvogels (SOVON)

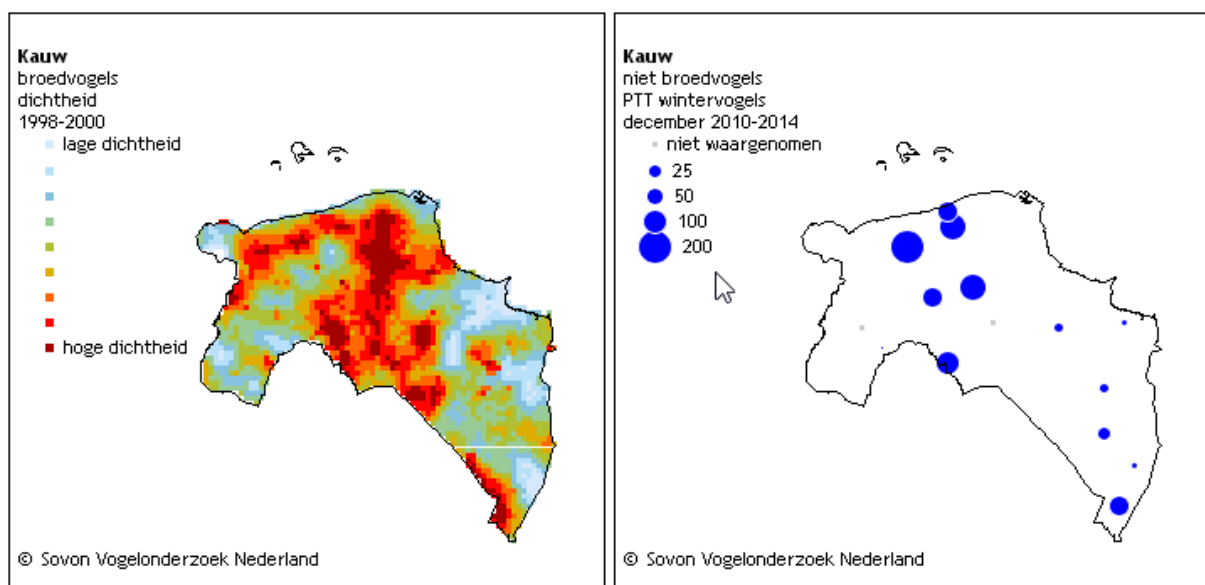
Links: Deze grafiek is gebaseerd op het Meetnet Broedvogels (BMP). Weergegeven is de jaarlijkse index van de broedpopulatie t.o.v. 1990 en de standaardfout.

Rechts: Deze grafiek is gebaseerd op het Punt Transect Tellingen project (PTT). Weergegeven is de jaarlijkse index van de winterpopulatie in december (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval. (Bron: SOVON)

De soort weet zich in verschillende delen van het land te handhaven. De populatie is stabiel. De broedpopulatie in Nederland omvat 180.000-220.000 paren (1998-2000, SOVON).

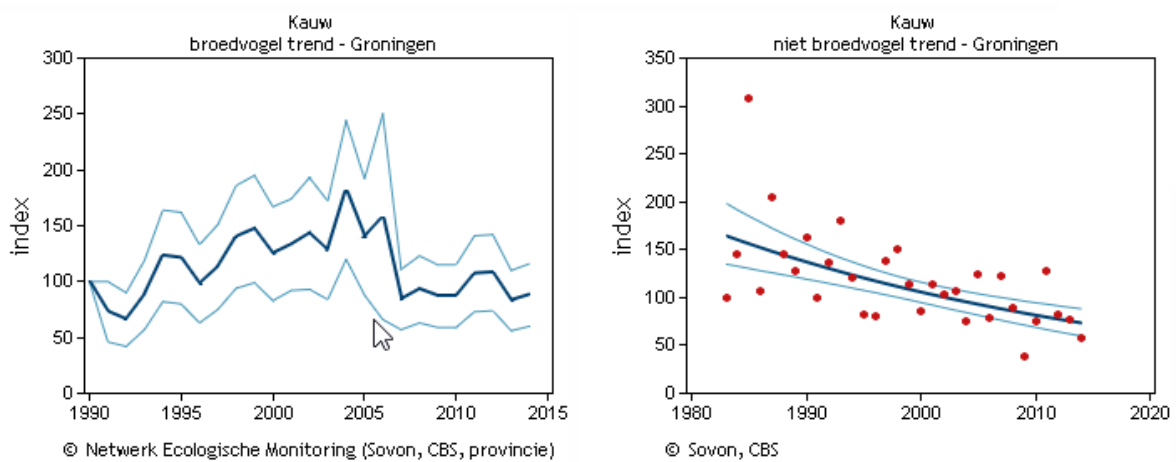
4.1.2 Voorkomen en trend in Groningen

De kuuw wordt in het grootste deel van de provincie aangetroffen (zie figuur 4.3). De hoogste concentraties worden in het stedelijk gebied aangetroffen.

Figuur 4.3 Verspreiding in Groningen van broedvogels (links) en niet-broedvogels (rechts). (Bron: SOVON)

De populatie niet-broedvogels vertoont een licht afnemende maar zich stabiliserende trend, (zie figuur 4.4). De broedvogel index blijft rond de 100.

Figuur 4.4 Aantalsontwikkeling Groningse broedvogels (links) en niet-broedvogels (rechts). Bron: SOVON.

4.2 Wettelijke Status en provinciaal beleid

In de Wet natuurbescherming (Wnb) is de kauw een beschermde inheemse diersoort, alsook geplaatst op de landelijke vrijstelling (Besluit natuurbescherming artikel 3.1). Ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen kan de soort het hele jaar geschoten worden.

4.3 Potentiële schade aan erkende belangen

4.3.1 Wenselijkheid beheer

Door middel van het reguliere afschot op grond van de landelijke vrijstelling is voorkomen dat er belangrijke schade aan gewassen optreedt. Vooralnog is continuering van dit afschot afdoende om schade aan gewassen in de gehele provincie Groningen te voorkomen dan wel te beperken.

4.3.2 Risico op schade aan gewassen, opstallen en erven

In tabel 6.1 is een overzicht gegeven van de gewassen, opstallen en erven, waaraan kauwen schade zouden kunnen veroorzaken, het type schade, en de periode waarin de schade meestal optreedt.

Tabel 4.1. Overzicht van de schade die kauwen kunnen veroorzaken aan Landbouwgewassen, opstallen en erven. In de tabel zijn opgenomen de teelten waaraan schade kan worden veroorzaakt, het type en de periode waarin de schade meestal optreedt (Handreiking Faunaschade, Faunafonds 2009)

Teelt	Schade	Periode	Opmerkingen
Granen (zomer- en winter-)	Vraatschade	Zaai-/ Kiemperiode	Zomer vooral geleverd graan
Maïs (snij-, korrel-, suiker-)	Vraatschade	Zaaiperiode	Schade in zaaiperiode en in afrijpend gewas.
Peulvruchten	Vraat- en krabschade	Zaai- en kiemperiode	
Pas ingezaaid grasland	Vraatschade	Voorjaar, zomer, herfst	
Bloemkool/Broccoli	Pikschade	Jong gewas	Incidenteel. Matig schadegevoelig
Boerenkool	Pikschade	Jong gewas	Incidenteel schade door uittrekken jonge planten
Overige koolsoorten	Pikschade	Jong gewas	Incidenteel schade door uittrekken jonge planten
Alg.vollegroondsgroenten	Pikschade		
Appels en Peren	Pikschade	Zomer, herfst	Jonge spruiten
Bessen en aardbeien	Vraatschade, vernieling	Voorjaar, zomer	
Bloemen, bloemzaden en bloembollen	Pik- en krabschade	Voorjaar	
Kuilvoer	Pikschade	Gehele jaar	
Opstallen en erven	Bevuiling, vernieling en geluidsoverlast	Gehele jaar	

4.3.3 Potentiële landbouwschade

In Groningen komen diverse arealen voor met schade aan gevoelige gewassen door kauwen (zie tabel 4.2).

Tabel 4.2. Schadegevoelige Landbouwgewassen Groningen 2015 (in hectares) (Bron: CBS)

Teelt	Oppervlak (ha.)
Granen (zomer- en winter-)	41.562
Maïs (snij-, korrel-, suiker-)	9.139
Peulvruchten	56
Bloemkool/Broccoli	541
Overige koolsoorten	11
Fruit	< 5
Grasland	55.388

4.3.4 Schadehistorie landbouwgewassen

In de afgelopen faunabeheerplanperiode is zijn er vier meldingen geweest van schade door kauwen. In alle gevallen ging het om gemengde groepen (zie tabel 4.3).

Tabel 4.3. Schademelding Faunafonds (kauwen) in Groningen in de periode 2012-2015

Jaar	Gewas	Soorten	Getaxeerd	Uitbetaald
2012	Zomergraan	Zwarte kraai, roek en kauw	€ 725,00	€ 330,00
2013	Wintergraan	Kauw (5%), roek (90%), zwarte kraai (5%)	€ 7.310,00	€ 6.250,00
2015	Nieuw ingezaaid grasland	Kauw (30%), wilde zwaan (35%), kolgans (35%)	€ 5.382,00	€ 3.517,00
2015	Wintergraan	Kauw (30%), roek (40%), zwarte kraai (30%)	€ 896,00	€ 109,00

4.3.5 Schademeldingen aan BIJ12 Faunafonds in de jaren 2010-2015

Uit de gegevens blijkt dat de laatste jaren slechts viermaal sprake is geweest van getaxeerde schade. De werkelijke landbouwschade veroorzaakt door de kauw in Groningen ligt veel hoger dan de getaxeerde waarde door het Faunafonds. Schade veroorzaakt door soorten op landelijke vrijstelling wordt in de regel niet vergoed. Taxeren laten grondgebruikers derhalve achterwege. Ook het eigen risico van € 250,- en het behandelbedrag van € 300,- weerhoudt de grondgebruikers een tegemoetkoming faunaschade aan te vragen.

4.4 Preventie en schadevoorkomende maatregelen

Op grond van de landelijke vrijstelling mogen grondgebruikers met het oog op schadebestrijding het hele jaar kauwen verjagen en (laten) doden. De meest toegepaste middelen voor verstoring zijn visueel of akoestisch, zoals laserpistolen, vogelverschrikkers, vlaggen, linten, ballonnen, vliegers, afweerpistolen en knalapparaten (zie ook Faunaschade Preventie Kit (BIJ12 unit Faunafonds)). Het middel Mesurol FS (werkzame stof methiocarbamaat) wordt gebruikt om maiszaad te coaten tegen vraatschade door kauwen en andere vogels. In de biologische landbouw mag deze preventieve maatregel echter niet toegepast worden (CLM, 2014).

Effectiviteit beheermaatregelen

Passende en doeltreffende maatregelen om schade te beperken of te voorkomen hebben betrekking op lokale situaties waarbij schade aan gewassen dreigt op te treden. Schadegevoelige gewassen komen binnen de gehele provincie voor. Zowel visuele als akoestische middelen werken maar gedurende een korte periode. Daarna wennen kauwen er aan. Door deze middelen af te wisselen wordt de effectiviteit verhoogd en gewenning zoveel mogelijk voorkomen, zie Faunaschade Preventie Kit (BIJ12 unit Faunafonds).

Verjaging met ondersteunend afschot werkt beter en kan op grond van de landelijke vrijstelling het hele jaar worden toegepast.

4.5 Gewenste stand en duurzame staat van instandhouding

De aanwijzing van de kauw als landelijk vrijgestelde soort als bedoeld in artikel 3.15 eerste lid, houdt in dat reeds is vastgesteld dat de soort niet in zijn voortbestaan wordt bedreigd of dat de gunstige staat van instandhouding in het geding komt. Verdere beoordeling op de staat van instandhouding en/of de gewenste stand is binnen deze paragraaf dan ook niet aan de orde.

4.6 Beheer

4.6.1 Gevoerd beheer afgelopen periode

In de afgelopen faunabeheerplanperiode is de kauw regulier geschoten op basis van de landelijke vrijstelling (zie bijlage 1).

4.6.2 Uitvoering beheermaatregelen

De jachtaktehouder kan op verzoek van de grondgebruiker ervoor zorgen dat belangrijke schade aan gewassen wordt voorkomen. Schadebestrijding van kauwen vindt plaats in het werkgebied van de faunabeheereenheid op basis van de landelijke vrijstelling. De vrijstelling is verleend voor handelingen op door de grondgebruiker gebruikte gronden, dan wel in of aan door hem gebruikte opstallen, ter voorkoming van in het lopende of daaropvolgende jaar dreigende schade op de gronden, in of aan deze opstallen, of in het omringende gebied.

4.6.3 Effectiviteit van de beheermaatregelen

Een grondgebruiker mag werende middelen plaatsen, om schade door kauwen te voorkomen. Standaard akoestische en visuele middelen moeten worden ingezet in de schadegevoelige periode(n) op schadegevoelige percelen. Jaarrond kan schade eveneens voorkomen worden door middel van afschot op basis van de landelijke vrijstelling.

4.6.4 Beheer en schadebestrijding in Natura 2000-gebieden

Zie paragraaf 1.4.9

4.7 Registratie van afschot en tellingen en monitoring

Ook voor het afschot van de kauw geldt dat er gemonitord dient te worden. Afschot moet door de jachtaktehouder worden geregistreerd op een door de faunabeheereenheid vastgestelde wijze en/of in een door haar beschikbaar gestelde applicatie. De jachtaktehouder kan, voor zover hij/zij in gezagsverhouding staat tot de jachthouder, de registratie van afschot ook laten uitvoeren door de jachthouder.

Daarnaast dienen er ook trendtellingen uitgevoerd te worden. Hiervoor wordt geteld op basis van een door de faunabeheereenheid vast te stellen protocol en geregistreerd in een door haar beschikbaar gestelde applicatie. Voor het opstellen en evalueren van deze plannen zijn de data over afschot, maar ook gegevens over trendtellingen noodzakelijk.

Deze data dienen voor monitoring en ter onderbouwing van toekomstige faunabeheerplannen.

In bijlage 1 zijn de afschotcijfers van de afgelopen jaren opgenomen.

4.8 Analyse en conclusies

In deze paragraaf kauw wordt de relatie met handelingen in het kader van beheer en schadebestrijding omschreven.

Literatuur/Bronnen

Onderstaande literatuur is gebruikt voor dit plan en/of het onderliggende faunabeheerplan 2014-2019 en beperkt zich tot de wildsoorten en de soorten van de landelijke vrijstelling.

1. Bacon, P.J. & P. Anderson-Harild, 1989. Mute Swan. In: I. Newton, Lifetime reproduction in birds. Pp. 363-386. Academic Press, London
2. Baeyens, G. 2002. Zwarte Kraai *Corvus corone*. pp 452-453. In: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002, Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2002. - Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
3. Bak A. & H.W. Waardenburg, 2001. Vossen in Noord-Holland. Ontwikkeling en toekomst. Bureau Waardenburg, Culemborg.
4. Beemster, N.& J. Mulder 2002. De vossenproblematiek rond het Lauwersmeer: een verkenning. A&W rapport 332, Altenburg en Wymenga, Veenwouden.
5. Boele A., Van Bruggen J., Van Dijk A.J., Hustings F., Vergeer J.-W. & Plate C.L. 2011. Broedvogels in Nederland in 2009. Sovon-monitoringrapport 2011/01. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
6. Broekhuizen S., B. Jenster & F. Leeuwenberg, 1992. Haas. *Lepus europaeus* Pallas, 1778. In: Broekhuizen et al. (eds.). Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht: 322-327.
7. Bijlsma R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen, 2000. Avifauna van Nederland, deel 2, Algemene en schaarse vogels van Nederland. GMB/KNNV, Haarlem/Utrecht.
8. Cramp S. & K.I. Simmons, 1978. Birds of the Western Palearctic, vol. 1. Oxford University press, Oxford.
9. Cramp S. & K.I. Simmons, 1980. Birds of the Western Palearctic, vol. 3. Oxford University press, Oxford.
10. Cramp S. & C. Perrins, 1996. Birds of the Western Palearctic, vol. 6. Oxford University press, Oxford.
11. Drees, J.M. 1992. Konijn, *Oryctolagus cuniculus*. In Broekhuizen et al. (eds.). Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Stichting Uitgeverij Koninklijke Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
12. Dijk, van A.J., Boele A., Hustings F., Koffijberg K. & Plate C.L. 2008. Broedvogels in Nederland in 2006. Sovon-monitoringrapport 2008/01. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
13. Dijk A.J. van, Boele A., Hustings F., Koffijberg K. & Plate C.L. 2009. Broedvogels in Nederland in 2007. Sovon-monitoringrapport 2009/01. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
14. Dijk A.J. van, Boele A., Hustings F., Koffijberg K. & Plate C.L. 2010. Broedvogels in Nederland in 2008. Sovon-monitoringrapport 2010/01. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
15. Fopma, A, 2016. Passende beoordeling: Schadebestrijding ganzen in de periode 1 april tot 1 oktober binnen het Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied; Fopma NatuurAdvies Rapport 2016-096, Apeldoorn.
16. Fopma, A, 2016. Passende beoordeling: Schadebestrijding koppel-vormende ganzen in de periode 1 februari tot 1 maart binnen het Natura 2000-gebied Zuidlaardermeergebied; Fopma NatuurAdvies Rapport 2016-106, Apeldoorn.
17. Groot Bruinderink, G.W.T.A., J.B.M. Thissen, C. Achterberg, M.E.A. Broekmeyer en S.A. Westra, 2011. Evaluatie van twee generaties Faunabeheerplannen. Zoogdierverseniging rapport 2011.25, Zoogdierverseniging Nijmegen.
18. Hustings F., Koffijberg K., van Winden E., van Roomen M., Sovon Ganzen- en Zwanenwerkgroep & Soldaat L. 2008. Watervogels in Nederland in 2006/2007. Sovon monitoringrapport 2008/04, Waterdienst-rapport 2008.061. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
19. Jeugd, van der H.P., Voslamber B, van Turnhout C., Sierdsema, H., Feige, N., Nienhuis, J. & Koffijberg, K. 2006. Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei? Sovon-onderzoeksrapport 2006/02. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
20. Lange R., P. Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek, 1994. Zoogdieren van West-Europa. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.

21. Lensink R., 2002. Wilde eend *Anas platyrhynchos*. pp 124-125. In: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002, Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2002. - Nederlandse Fauna 5.
22. Manen, Y.J. van en B. Voslamber, 2013. Quick scan Grauwe ganzen zomergebieden Groningen; Gansvriendelijke maatregelen om schade door overzomerende ganzen te voorkomen. Ingenieursbureau De Overlaat, Wirdum en Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Nuttige links

* Een betere biotoop begint bij jezelf

<https://www.jagersvereniging.nl/content/uploads/2016/08/De-Jager-10-2016-Biotoopverbetering-Insectenhotel.pdf>

* Biotoopverbetering

<http://wbesusterengraetheide.nl/wildbeheereenheidsusterengraetheide/biotoopverbetering>

Bijlage 1. Afschotcijfers 2013-2016

Soort	Titel afschot	2013*	2014	2015	2016	Totaal
Kauw	Vrijstelling	1	1136	898	1213	3248
Houtduif	Jacht/vrijstelling	12	1773	1677	2664	6126
Canadese gans	Vrijstelling	9	194	486	821	1288

*= In 2013 werd er nog weinig met FRS gewerkt. Er was ook geen verplichting vanuit de wet-of regelgeving om het afschot op basis van de jacht of de landelijke vrijstelling te registreren en te monitoren. Vanaf 2014 zijn de WBE's begonnen met het registreren van het afschot.